

Z WEBOVEJ PORADNE

Musiet' chciet'? – Je možné používať výraz *budem musiet' chciet'* na vyjadrenie nedobrovoľnej aktivity? Čím sa dá nahradiť?

Spojenie *budem musiet' chciet'* (niečo vykonať) sa v hovorovej reči príležitostne používa. Význam „aj keď niečo nechcem vykonať, musím sa tváriť, že mám chuť vykonať to“ možno obsiahnuť podobným vyjadrením, napr. *premôžem sa/donútim sa/prekonám sa* a vykonám činnosť (*pôjdem na obed, dopíšem článok, upravem*). V textoch Slovenského národného korpusu je množstvo dokladov z beletrie a publicistiky na použitie zvratu *musiet' chciet'*, napr. *Ale človek musí chciet'! – Ešte všeličo uvidíš, len sa budeš musiet' chciet' dívať*.

Vyjadrenie prípustky. – Je slovo *budiš* v zmysle „nech je“ spisovné?

Budiš je názov obce na Slovensku i názov prírodnej minerálnej vody, ktorá tu pramení. Výrazom *budiš* sa v češtine vyjadruje dovoľenie, pripustenie, prisvedčenie. V slovenčine mu zodpovedajú výrazy *dobře, áno, hej; prosím, nech*, napr. *Mohu to ukončiť? – Budiš. – Môžem to skončiť? – Prosím/Ale hej*.

Dom a domov. – Ak chcem povedať, že sa niekto odsťahoval, poviem, že *odišiel z domu* alebo *odišiel z domova*?

Vo význame „miesto, kde človek býva, kde je doma“ sú slová *domov* a *dom* synonymá (porov. 1. význam podstatného mena *domov* a 3. význam podstatného mena *dom* v Krátkom slovníku slovenského jazyka, 2003). Skutočnosť, že niekto zmenil bydlisko, odsťahoval sa od rodiny a pod., môžeme vyjadriť spojením *odišiel z domova* aj *odišiel z domu*.

Názov protokolu. – Ako sa volá dokument, ktorý sa vypracúva pri odozdvávaní stavebného diela? Je to *odovzdávací protokol*, *preberací protokol* alebo *odovzdávaco-preberací protokol*?

Stavebnícky náučný slovník (6. zv., 1963) zachytáva pojmy *odovzdanie* a *prevzatie stavieb a protokol o prevzatí stavebných prác*. V jazykovej praxi sa používajú všetky názvy, ktoré uvádzate: *odovzdávací protokol*, *preberací*

protokol, odovzdávaco-preberací protokol a ešte aj štvrtý názov *odovzdávacia a preberací protokol*. Názov *odovzdávací protokol* akcentuje stanovisko dodávateľa, ktorý odovzdáva dokončenú stavbu, názov *preberací protokol* akcentuje stanovisko odberateľa, ktorý dokončenú stavbu preberá, názvy *odovzdávaco-preberací protokol* a *odovzdávací a preberací protokol* zahŕňajú obe strany. Ak vychádzame z analogickej situácie pri kúpe, pri ktorej kupujúci s predávajúcim uzavierajú kúpnu zmluvu ako dohodu obsahujúcu obojstranný záväzok predávajúceho a kupujúceho, aj pre dokument o odovzdaní a prevzatí stavebného diela postačí názov *odovzdávací protokol* alebo *preberací protokol*.

Tvary sloviess v minulom čase. – Kedy sa pri ženskom a strednom rode prestali písať slovesá s -y na konci, napr. *robily, varily, otvorily*?

V minulosti bolo vo vývoji slovenčiny obdobie, keď sa tvary sloviess v minulom čase v množnom čísle tvorili a písali v závislosti od menného rodu a kategórie životnosti, t. j. mali na konci buď -i (pri životných podstatných menách mužského rodu, napr. *chlapci odišli*), alebo -y (pri neživotných podstatných menách mužského rodu a pri podstatných menách ženského a stredného rodu, napr. *stromy zhorely, ženy navarily, okná sa otvorily*). Takéto tvary sa uplatňovali do roku 1953. Dnes diferencujeme zakončenie -i/-y iba pri slovách *sám* (*chlapci sami odišli, ženy samy navarili*) a *rád* (*chlapci radi odišli, ženy rady navarili*) a pri zámene *on* (*ženy, deti – ony; muži – oni*).

Odporúčateľ? – Ako sa spisovne nazve človek, ktorý odporúča nejaký produkt? Je správne *odporúčiteľ* alebo *odporúčateľ*?

Činiteľské mená sa tvoria príponou -tel' od nedokonavých sloviess, napr. *učiť – učiteľ, budiť – buditeľ, sporiť – sporiteľ, nadobúdať – nadobúdateľ, posudzovať – posudzovateľ*. Aj pomenovanie osoby, ktorá niečo odporúča, možno utvoriť od nedokonavého slovesa *odporúčať – odporúčateľ*.

Význam slovesa predat'. – Je sloveso *predat'* v spojení so slovami *správa* či *informácie* spisovné?

Sloveso *predat'* má v slovenčine význam „dať niekomu niečo za peniaze“ alebo „za peniaze alebo iné výhody zradiť“. V spojení so slovami *slovo*,

správa, informácie sa používajú slovesá *odovzdať, dať, doručiť* alebo nedokonavé slovesá *odovzdávať, dávať, doručovať*.

Umiestnenie číselného indexu. – Kde sa píše číselný odkaz vo forme indexu, keď je v úvodzovkách celá veta alebo keď patrí k slovu, ktoré je zvýraznené úvodzovkami? Hneď za slovom pred úvodzovkami alebo až za úvodzovkami, prípadne za bodku, ak ide o koniec vety?

Otázku umiestnenia čísla odkazu (horného indexu) a interpunkčného znamienka STN 01 6910 Pravidlá písania a úpravy písomností neupravuje. Ak sa odkazuje na celú vetu, index sa uvádza za interpunkčným znamienkom, čiže za bodkou, resp. ak ide o citáciu v úvodzovkách, za úvodzovkami. Ak sa odkazuje na slovo alebo slovné spojenie, z logického hľadiska by sa index mal uvádzať za týmto slovom či slovným spojením a za indexom by malo nasledovať príslušné interpunkčné znamienko, ako bodka, čiarka či úvodzovky. Z vizuálneho hľadiska však lepšie pôsobí, ak sa horný index uvádza za interpunkčným znamienkom, čiže za bodkou, čiarkou, úvodzovkami ap., preto niektorí autori dávajú prednosť tomuto spôsobu (porov. napr. legislatívne texty).

Spraviť tehotnou? – Je správne slovné spojenie *urobiť/spraviť tehotnou?*

Význam „spôsobiť, aby sa žena stala tehotnou“ v slovenčine vyjadrujeme slovným spojením *priviesť, uviesť do druhého stavu*.

Názov vrchu. – Kto nám premenoval kopec? Názov kopca je *Krivošťanka*, ale aktuálne ho už registrujem ako *Krivošťianku*, aj keď dedina pod kopcom je stále *Krivošťany* a ulica je *Krivošťanská*. Kde sa stala chyba?

Prídavné mená utvorené z názvov obcí zakončených na *-any* priberajú základnú príponu *-iansky*, napr. *Ožd'any – ožďiansky*, *Vrbany – vrbiansky*, *Orešany – orešiiansky*, *Lipany – lipiansky*. Prídavné meno z názvu obce *Krivošťany* má podobu *krivošťiansky* (názov *Krivošťanská ulica* teda nemá gramaticky správnu podobu). Skrátaná prípona *-anský* je v prídavných menách utvorených z názvov obcí, ktoré majú v základe dlhú slabiku, tzn. že sa tu uplatňuje pravidlo o rytmickom krátení, napr. *Piešťany – piešťanský*, *Úľany – úľanský*. Mužské obyvateľské meno z názvu obce *Krivošťany* má podobu *Krivošťanec*, ženské obyva-

teľské meno *Krivošťianka*. Názov kopca má rovnakú podobu ako ženské obyvateľské meno. Štandardizovaný názov *Krivošťianka* je zaevidovaný v zozname štandardizovaných názvov vrchov (Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky). Podoba *Krivošťianka* sa v zozname uvádza ako variantný názov. Variantné názvy slúžia výlučne ako pomôcka pri vyhľadávaní a do zoznamov sa doplnili z dostupných mapových podkladov. Môžu to byť názvy, ktoré sa používali v minulosti alebo ktoré majú pôvod v miestnom nárečí.

Budúcnostischopný? – Existuje prídavné meno *budúcnostischopné* alebo iné správne prídavné meno pre výraz „do budúcnosti schopné okná“?

Výraz *budúcnostischopný* slovenčina nepozná. Vo svojom liste nepíšete nič bližšie o charakteristike okien, ktoré by ste chceli označiť týmto prívlastkom. Ak sa má zdôrazniť nejaká výnimočná alebo nová vlastnosť či vlastnosti, pre takéto okná možno použiť výraz *okná budúcnosti* či označenie *okná, ktoré majú budúcnosť; okná, ktorým patrí budúcnosť*.

Prídavné mená *odborový* a *odborársky*. – Môžete mi objasniť vhodnosť používania prídavných mien *odborový* a *odborársky*? Ak sú *odborové zväzy*, prečo máme *odborárskych bossov*?

Prídavné meno *odborový* je odvodené od slova *odborný* vo význame „organizácia združujúca pracovníkov podľa pracovných oblastí“. Vyskytuje sa napr. v spojeniach *odborový zväz, odborová organizácia, odborový orgán, odborová centrála, odborové hnutie, odborový predák*. Prídavné meno *odborársky* je odvodené od slova *odborár*, ktoré má význam „1. člen odborevej organizácie, 2. pracovník odborových orgánov“. Najčastejšie sa používa v spojeniach *odborárski predáci, odborárski bossovia, odborárski lídri, odborárska organizácia, odborárske požiadavky, odborárska práca, odborársky denník, odborárske zväzy, odborárska centrála, odborárske protesty, odborárske hnutie*. Z príkladov vidieť, že v spojení s niektorými slovami sa používajú obe prídavné mená, pretože významovo spolu súvisia (slovo *odborár* je odvodené od slova *odborný*). Takýto jav súbežnej spájateľnosti príbuzných prídavných mien nie je v jazyku ojedinelý, porov. slovné spojenia *banské/banícke mesto, banská/banícka škola, lesný/lesnícky traktor, cukrárske/cukrárenské výrobky*.

Skloňovanie cudzích priezvisk. – Ako sa skloňuje cudzie ženské priezvisko *Komarovskaja*?

Ženské aj mužské priezviská slovanského pôvodu, ktoré majú tvar prídavného mena, skloňujú sa v slovenčine podľa adjektívnych vzorov *pekný* (*pekná*) a *cudzí* (*cudzia*). Ženské priezvisko *Komarovskaja* sa skloňuje ako prídavné meno *pekná* a v jednotlivých pádoch má tieto tvary: N *Komarovskaja* – G *Komarovskej* – D *Komarovskej* – A *Komarovskú* – L (*o*) *Komarovskej* – I (*s*) *Komarovskou*.

Skloňovanie názvu obce. – Ako sa skloňuje názov obce *Dvorce*? Táto dedina bola v 60. rokoch zlikvidovaná. Skloňuje sa podľa vzoru *ulica*?

Sídelné názvy v tvare pomnožných podstatných mien, ktoré majú zreteľnú súvislosť s príslušnými apelatívami (všeobecnými podstatnými menami) mužského rodu sa skloňujú ako plurálové podoby neživotných podstatných mien mužského rodu, a v genitíve majú príponu *-ov*, napr. *Kúty* – *Kútov*, *Brehy* – *Brehov*, *Dvory* – *Dvorov*. Takto sa skloňuje aj starší sídelný názov obce *Dvorce*, ktorý sa podľa zakončenia zaraďuje do vzoru *stroj*. V jednotlivých pádoch má tieto tvary: N *Dvorce*, G (*z*) *Dvorcov*, D (*k*) *Dvorcom*, A *Dvorce*, L (*o*) *Dvorcoch*, I (*s*) *Dvorcami*.

Otupit' búrku? – Môžem povedať o športovcovi, ktorý musel podstúpiť ťažké súboje, aby sa dostal na špičku, že *musel otupit' búrku*?

Nevieme, odkiaľ ste čerpali spojenie *otupit' búrku* (je možné, že v nejakom jazyku podobné spojenie existuje ako frazeologizmus), ale v slovenčine sa takéto spojenie vo význame, ktorý ste uviedli, nepoužíva. Daná situácia sa vyjadruje napríklad ustálenými spojeniami *zocelit' sa* (*zakalit' sa*) *v boji*, *absolvovať krst ohňom*, *podstúpiť skúšku ohňom*, *prejsť ohňom* a pod. Napr. *musel prejsť ohňom*, *kým sa dostal na pomyselný Parnas*. Spojenie *otupit' búrku* možno použiť v spojení *otupit' búrku nadšenia* (t. j. schladiť nadšenie).